مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳

Urban managment
No.76 Autumn 2024

۵۷-۷۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۸/۰۹ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۴۰۳/۰۹/۲۷

اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی در مناطق کم‌برخوردار روستایی و ارتقای سلامت اجتماعی؛ ارائه راهکارهای طراحانه (میدان دَرِ قلعه، روستای ایزی)

علی‌اصغر آبرون*: دکتری شهرسازی، مدرس گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.

سارا اسعدی جعفرآباد: کارشناس ارشد معماری، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران

چکیده

فضاهای اجتماع‌پذیر با تقویت انسجام اجتماعی، ارتقای احساس ایمنی و امنیت ادراک‌شده، زمینه‌سازی دریافت حمایت‌های محلی، اعتماد اجتماعی و افزایش مشارکت‌ها نقش ویژه‌ای در ارتقای سلامت اجتماعی تلطیف مسائل بافت‌ها خصوصاً در نواحی محروم و کمتر برخوردار دارند. میدان دَرِ قلعه در روستای ایزی به‌عنوان تنها فضای باز عمومی این روستا محل شکل‌گیری رویدادها و فعالیت‌های مختلف اجتماعی، پذیرای گروه‌های مختلف افراد در طول سال است و نقش مهمی در زندگی اجتماعی ساکنین روستا دارد. این میدان که در بافت قدیمی روستا قرار دارد، هم‌زمان با تغییر و تحولات کالبدی در طول زمان دچار برخی فرسودگی‌های کالبدی و کارکردی شده است که در این مطالعه تلاش شده است ضمن شناسایی ویژگی‌های فضاهای اجتماع‌پذیر، در جهت تسهیل شکل‌گیری فعالیت‌های اجتماعی با شناسایی مشکلات آن در این خصوص، ارائه راهکارهای طراحی لازم صورت پذیرد. در این راستا، ضمن مطالعه اسنادی، گردآوری داده‌های تحقیق از ۳۵۰ پرسشنامه محقق ساخته براساس مقیاس‌های مشارکت اجتماعی و نظرسنجی مشارکت مذهبی در بین ساکنین روستا صورت پذیرفت. بر طبق یافته‌ها، ابعاد سه‌گانه معنایی، کارکردی و فضایی-کالبدی مؤلفه‌های سازنده فضاهای اجتماع‌پذیر را شکل می‌دهند و مهم‌ترین فعالیت‌های جمعی در حال وقوع در میدان به ترتیب شامل شرکت در مراسم‌ها و رویدادها، حضور در مسجد، گفت‌وگو با دوستان و بازی کردن می‌باشند. همچنین، کمبود فضای مناسب برای نشستن، کمبود فضای سبز و فرسودگی بناهای پیرامون میدان، به ترتیب سه مسئله اصلی میدان دَرِ قلعه جهت شکل‌گیری و تسهیل اجتماع‌پذیری آن می‌باشند. در پایان مقاله نیز به منظور ارتقای کیفیت اجتماع‌پذیری میدان، راهکارهای طراحی در این خصوص ارائه شده است.

واژگان کلیدی: مناطق کم‌برخوردار، فضای اجتماع‌پذیر، سلامت اجتماعی، روستای ایزی، میدان در قلعه.

Sociability of open Spaces in Deprived Rural Areas and Mental Health; Improving the Sociability of Dar-E Ghal-E Square by Design Principles (Iziy Village)

Abstract

The sociability of open space plays a significant role in improving the quality of life of people living in deprived areas. Dar-e-Ghale Square (Iziy village, Sabzevar) as a sociable space plays an important role in social life of the villagers. Over time, this square has suffered from its severe decay and destruction which may affect its sociability. In this regard, since the sociability of public spaces has a great effect on social health of residents of deprived areas, this study firstly has attempted to explain this correlation by a conceptual model, and then has tried to present some design principles that may enhance the square sociability character. In this regard, on the basis of Canadian Community Health Survey (CCHS) and religious participation survey, the main social activities of residents and the most important challenges of square in case of its sociability were gathered from the 350 participants via questionnaire. And tehn, on the basis of presented conceptual model, relevant design principles for Dar-e Ghal-e square have been presented. According to this study three dimension of space named semantic, functional, and spatial-physical components support the sociability of spaces. Furthermore, the findings showed the most important social activities which are taking place in the Dar-e Ghal-e square include participating in ceremonies and events, attending the mosque, face-to-face talking with friends, and playing local games. Also, three main problems of the square include of lack of suitable space for sitting, lack of green space, and the decay of buildings around the square, respectively.

Keywords: Deprived Areas, Sociable Space, Social Health, Iziy Village, Dar-e Ghal-e Square.

* نویسنده مسؤول: a.abroon@aui.ac.ir

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

۱- مقدمه

مطالعات گویای آن است که فضاهای اجتماع‌پذیر[1] در مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته نقش بسزایی در ارتقای بهزیستی اجتماعی افراد دارد (لانگ و هورنبرگ[2]، ۲۰۱۰؛ مایر[3] و همکاران، ۲۰۱۰؛ ویلار و کارتس[4]، ۲۰۱۶: ۵۶). از طرفی، ادبیات پژوهش مؤید آن است که طراحی و برنامه‌ریزی مناسب فضاها نقش بسزایی در ارتقای اجتماع‌پذیری آن‌ها دارد (کیم و کاپلان[5]، ۲۰۰۴؛ براون و لومبارد[6]، ۲۰۱۴؛ آلبرشت[7]، ۲۰۱۶؛ آلبرشت و استیونز[8]، ۲۰۱۹؛ آلبرشت[9] و همکاران، ۲۰۲۱).

روستای ایزی در شهرستان سبزوار از استان خراسان رضوی محدوده مطالعاتی پژوهش حاضر، به عنوان یکی از مناطق روستایی کمتر برخوردار در کشور است که فضای باز اصلی و جمعی آن به نام «دَرِ قلعه»[10] با حضورپذیری بالای ساکنین در طول سال محل انجام فعالیت‌های مختلفی است.

که همان‌گونه که در این مقاله بدان پرداخته خواهد شد، با زمینه‌سازی شکل‌گیری تعاملات اجتماعی، فعالیت‌ها و مشارکت اجتماعی، پیامدهای رفتاری و اجتماعی متعدّدی در پی دارند که مزایای اجتماعی چون ارتقای سلامت اجتماعی برای ساکنین روستا بخشی از آن است. فضای مذکور که در طول زمان شکل گرفته است و با حضورپذیری بالای خود پذیرای ساکنین روستا در طول سال و محل وقوع فعالیت‌های مختلفی است که در بین ساکنین روستا است و در طول زمان، هم‌زمان با تغییر و تحوّلات روستا تغییراتی را به خود پذیرفته است و به شکل امروزی خود درآمده است، بنا به محرومیت‌های روستا و کمبود اعتبارات عمرانی روستا از حیث نحوه طراحی، رسیدگی و نگه‌داری با کاستی‌هایی مواجه است که به نظر می‌رسد با مناسب‌سازی‌های لازم، محیطی مناسب جهت جذب بیش‌تر و تقویت شکل‌گیری تعاملات اجتماعی و فعالیت‌های گروهی و اجتماعی ساکنین روستا، فلذا ارتقای سلامت اجتماعی آنان خواهد بود.

1. Urban Sociopetal Spaces
2. Lang & Hornburg
3. Mair et al
4. Vilar & Cartes
5. Kim & Kaplan
6. Brown & Lombard
7. Aelbrecht
8. Aelbrecht & Stevens
9. Aelbrecht et al

۱۰. سابقاً در زمانی که روستا دارای برج و بارو بوده است، درب قدیمی روستا در این محل قرار داشته است و امروز این میدان در بین ساکنین روستا به همین نام شناخته می‌شود.

بنابراین این پژوهش در ادامه تلاش دارد با پرداختن به مبانی نظری و ادبیات پژوهشی در حوزه فضاهای اجتماع‌پذیر و پیامدهای رفتاری و اجتماعی این فضاها و مطالعه ویژگی‌های این‌گونه فضاها، ضمن شناسایی انواع فعالیت‌های اجتماعی در حال وقوع در میدان دَرِ قلعه و نقایص این فضا به کمک پرسشنامه‌ی توزیع‌شده در بین ۳۵۰ نفر از ساکنین روستا و از طریق دو دسته سؤالات بسته (در قالب طیف لیکرت) و باز، به ارائه پیشنهادات طراحانه در خصوص ارتقای اجتماع‌پذیری آن در راستای ارتقای سلامت اجتماعی ساکنین این روستا بپردازد.

۲- پیشینه، بنیان نظری و چارچوب مفهومی

با ذکر این نکته که برای فضاهای اجتماع‌پذیر ویژگی‌ها و ملزومات مختلفی بیان شده است که در بالا به این مطالعات اشاره شد، پیشینه مطالعاتی پژوهش حاضر در این بخش، در کنار مطالعات در حوزه اجتماع‌پذیری فضاهای شهری، به مطالعات در رابطه با محیط اجتماعی محله و اثرات مثبت آن بر- به‌ویژه- ساکنین نواحی محروم و کمتربرخوردار شهری مربوط می‌شود که در ادامه بدان‌ها پرداخته شده است. در این رابطه همان‌طور که اشاره شد، پس از مفهوم‌پردازی اوسماند در خصوص اجتماع‌پذیری فضاها در سال ۱۹۵۷، این مفهوم در مطالعات مختلفی مورد توجه اندیشمندان در حوزه مطالعات شهری قرار گرفت (فولادی و سالاری‌پور، ۱۳۹۹) و همچنین از طرفی دیگر، مطالعات در این حوزه به تأثیرات محیط اجتماعی بر سلامت اجتماعی نیز پرداخته‌اند (اسگلهادو[11]، ۲۰۱۰) که در ادامه به این مطالعات اشاره می‌شود.

بر طبق پیشینه‌ی مطالعه شده در این پژوهش باید بیان نمود که تحقیقات در مناطق محروم و کمتر برخوردار نشان می‌دهند که استفاده مؤثر از منابع اجتماعی محلی می‌تواند به‌طور قابل‌توجهی سطوح رفاه، سلامت روان و کیفیت زندگی را افزایش دهند (لانگ و هورنبرگ، ۲۰۱۰؛ مایر[12] و همکاران، ۲۰۱۰؛ ویلار و کارتس[13]، ۲۰۱۶: ۵۶؛ افرویمسون[14] و همکاران، ۲۰۰۹: ۱۶). در این رابطه، گریف و دادو (۲۰۱۵: ۵۸) تشریح می‌کنند که چگونه منابع اجتماعی مذکور به طرزی مؤثر در کاهش عوامل استرس‌زای و در پی آن بر سلامت روانی و اجتماعی ساکنین تأثیر می‌گذارند. به‌عنوان نمونه، پژوهش موبلا و همکاران (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که بهره‌گیری از منابع اجتماعی محله در کاهش نرخ جرم و جنایت، بهبود شرایط بهداشتی، ایجاد محیط

11. Esgalhado
12. Mair et al
13. Vilar & Cartes
14. Efroymson et al

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳
Urban managment
No.76 Autumn 2024

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

اجتماعی مطلوب‌تر، افزایش توسعه‌ی انسانی و ایجاد فرصت‌های بیش‌تر شغلی در محله‌ها مؤثر است. همچنین مطالعه ایزوتسو و همکارانش (۲۰۰۶) حاکی از آن است که دسترسی مطلوب افراد ساکن در این مناطق به شبکه‌های اجتماعی قوی، توانایی آن‌ها را برای جلب حمایت محلی و توسعه مهارت‌های مقابله با چالش‌ها را تقویت می‌کند که از نظر وی یکی از راه‌حل‌های کمکی مناسب برای کاهش مشکلات این جوامع محسوب می‌شود. به‌طرزی مشابه ویلار و کارتز (۲۰۱۶) با اشاره به اهمیت پرورش و توسعه منابع اجتماعی مبتنی بر جامعه برای کاهش مشکلات این نواحی، بر لزوم تقویت اعتماد متقابل، انسجام اجتماعی، شبکه‌سازی، عضویت در گروه‌ها و مشارکت مدنی افراد در فعالیت‌های محلی تأکید می‌ورزند.

از طرفی لازم به ذکر است که شروع پرداختن به مباحث فعالیت‌های اجتماعی، چگونگی شکل‌گیری آن و ملزومات برنامه‌ریزی و طراحی محیطی در این خصوص- که موضوع پژوهش حاضر نیز هست، به‌عنوان بخشی اساسی از پدیده اجتماع‌پذیری فضاهای شهری، به نظریات گِل برمی‌گردد. اگرچه اندیشمندانی چون سامر (۱۹۶۷)، وایت (۱۹۸۰)، لنگ (۱۹۸۷)، گل (۱۹۸۷)، رسیدی[1] و همکاران (۲۰۱۲)، جیکوبز (۱۹۶۱)، نقی‌لو و فلاحت (۲۰۱۶)، میگر و مارش (۲۰۱۷) برای نخستین بار به‌طور جدی به اهمیت مطالعه جنبه‌های زندگی اجتماعی فضاهای شهری می‌پردازند، در واقع بسط مفهومی و نظری در رابطه با فعالیت‌های اجتماعی را در نظریات یان گل شاهد هستیم. بر مبنای نظریات وی (۱۹۸۷)، فعالیت‌های مردم در فضاهای عمومی شامل سه دسته‌ی کلی فعالیت‌های ضروری، انتخابی و اجتماعی هستند که در این بین، فعالیت‌های اجتماعی فعالیت‌هایی هستند که انجام آن‌ها وابسته به حضور دیگران در فضا می‌باشد (جواهرپور و همکاران، ۱۳۹۱) و از نظر وی لازمه شکل‌گیری فعالیت‌های اجتماعی، کیفیت مطلوب و خوش‌آیند فضا برای وقوع فعالیت‌های انتخابی توسط کاربران این فضا می‌باشد (شعبانی و شارع‌پور، ۱۴۰۱).

همچنین بر مبنای مطالعات، اجتماع‌پذیری فضاهای شهری عنصری کلیدی در افزایش بهره‌مندی‌های مختلف اجتماعی شهروندان از محیط اجتماعی شکل‌گرفته پیرامون فضاهای اجتماع‌پذیر محل سکونت افراد می‌باشد. در این رابطه، مطالعه هوانگ (۲۰۰۶) نشان‌دهنده آن است که فضاهای باز اجتماع‌پذیر با دارا بودن مکان‌های مناسب برای نشستن، امکان گردش و فعالیت، مبلمان مناسب و عناصر جذاب بصری مانند مجسمه‌ها و ویژگی‌های زیبایی از جمله آب و عناصر گیاهی، نقش پررنگی در انسجام محلات دارند. به نظر وی این ویژگی‌ها با مسیرهای حرکت و مکان‌های تعیین‌شده برای بازی و آرامش، نقشی حیاتی در تقویت نشاط اجتماعی محله دارند. به طرزی مشابه داننبرگ و همکارانش (۲۰۱۱)، فضاهای اجتماع‌پذیر شهری را به‌عنوان محیط‌هایی مساعد برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی برمی‌شمارند و مطالعه شجاعی و پرتوی (۱۳۹۴) در داخل کشور نیز حاکی از آن است که فضاهای اجتماع‌پذیر، تعاملات اجتماعی را افزایش می‌دهند، مشارکت شهروندان را در حوزه‌های مختلف افزایش داده، دلبستگی به اجتماع را تقویت نموده و درنتیجه سلامت اجتماعی و روانی را افزایش می‌بخشند.

در همین رابطه مطالعات به نقش اجتماع‌پذیر بودن فضاهای باز و تقویت همبستگی جامعه و رشد شخصی (کوریاواتی[2]، ۲۰۱۲)، پویایی جامعه، ارتقای کیفیت تعاملات اجتماعی و همچنین سرمایه اجتماعی (کبراس و مونت[3]، ۲۰۱۷)، سلامت روانی و اجتماعی (موراتیدیس[4]، ۲۰۱۸؛ موراتیدیس، ۲۰۲۰) می‌پردازند. لذا از این روی است که محققینی چون لانگ و هرنبرگ (۲۰۱۰) در مطالعه خود ضمن اشاره به مزایای متعدد اجتماعی حضور در فضاهای اجتماع‌پذیر برای ساکنین در محلات محروم شهری، بر ضرورت ارائه ضوابط راهنمای طراحی تسهیل‌کننده زندگی اجتماعی این محلات به عنوان بخشی از برنامه‌های توان‌بخشی این مناطق تأکید می‌کنند. ایزوتسو و همکارانش (۲۰۰۶) نیز به‌طرزی مشابه در مطالعه‌ای جداگانه به ضرورت‌های پیش‌تر بیان‌شده در ایجاد فضاهای اجتماع‌پذیر در محله‌های محروم می‌پردازند

اجتماع‌پذیری فضاها در مناطق کم‌برخوردار و اثرات بر سلامت اجتماعی

تحقیقات گویای آن است که کیفیت فضای محله بر سلامت اجتماعی[5] افراد تأثیرگذار است (فو[6]، ۲۰۱۸: ۱). سلامت اجتماعی که به‌عنوان احساس یکپارچگی فرد با جامعه، پذیرش دیگران، همسویی با هنجارهای اجتماعی و مشارکت درک شده در زندگی جمعی در نظر گرفته می‌شود، به عنوان معیاری محوری برای ارزیابی کیفیت زندگی افراد از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (کیز[7]، ۱۹۹۸؛ کیز[8]، ۲۰۰۶: ۳۹۵؛ رو[9] و همکاران، ۲۰۱۳) که مطالعات در این حوزه، به نحوی گسترده به ارتباط بین سلامت اجتماعی یک فرد و کیفیت کلی زندگی وی پرداخته‌اند

1. Rasidi

2. Kuriawati
3. Cabras & Mount
4. Mouratidis
5. Social Well-Being
6. Fu
7. Keyes
8. Keyes
9. Roe et al

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

(بورهام[1] و همکاران، ۲۰۱۳).

به‌طور ویژه و مرتبط با پژوهش حاضر، مطالعات در رابطه با نواحی کمتر توسعه‌یافته مؤید آن است که فضاهای اجتماع‌پذیر- که تسهیل‌کننده ارتباط بین افراد می‌باشند، به طرز مؤثری شرایط را در مناطق محروم و کمتربرخوردار بهبود می‌بخشند (سوگیاما[2]، ۲۰۱۵). در این مطالعات، وجود این‌گونه فضاهای اجتماع‌پذیر به عنوان کاتالیزوری در جهت تقویت انسجام اجتماعی و بروز رفتارهای اجتماعی مختلفی مانند افزایش فعالیت بدنی و مشارکت‌های اجتماعی لحاظ می‌شود که مزایای متعدّدی برای محله در پی دارد (جنینگز و بامکل[3]، ۲۰۱۹)؛ این فضاها واجد نقش بسزایی در ارتقای کیفیت زندگی افراد ساکن در این نواحی و تلطیف مسائل و چالش‌های این مناطق شناسایی شده‌اند (گریف و دادو[4]، ۲۰۱۵؛ لانگ و هورنبرگ، ۲۰۱۰). همچنین بر مبنای مطالعات در این حوزه، جامعه‌پذیری فضاهای عمومی با احساس ایمنی و امنیت ادراک‌شده (زکریا[5] و همکاران، ۲۰۱۴)، کاهش نرخ جرم و جنایت، بهبود شرایط بهداشتی محیط، بهبود محیط اجتماعی، افزایش توسعه انسانی و ایجاد فرصت‌های شغلی (موبلا[6] و همکاران، ۲۰۰۹)، تقویت همبستگی جامعه و رشد شخصی (کوریاواتی[7]، ۲۰۱۲) و نیز با احتمال دریافت حمایت‌های محلی و کسب مهارت‌های لازم برای مقابله با چالش‌ها و نگرانی‌های افراد ساکن در این نواحی که افراد با آن‌ها مواجهند، با سلامت روان آنان ارتباط معنی‌داری دارد (جنینگز و بامکل[8]، ۲۰۱۹؛ ایزوتسو[9] و همکاران، ۲۰۰۶). راس[10] و همکاران (۲۰۰۲) در این خصوص به اثرات تعاملات اجتماعی در فضای محله بر کنترل اجتماعی و در پی آن، بر شرایط نامطلوب مانند جرم و جنایت و ناامنی می‌پردازند. در این رابطه ویلار و کارتز[11] (۲۰۱۶: ۶۰) به نقش این مهم در تقویت اعتماد متقابل، انسجام اجتماعی، شبکه‌سازی، عضویت در گروه‌ها و مشارکت مدنی در فعالیت‌های محله تأکید می‌کنند. مطالعات دیگری در این زمینه به نقش فضاهای باز اجتماع‌پذیر بر انسجام محله می‌پردازند (هوانگ[12]، ۲۰۰۶: ۱۹۴-۲۰۲).

در رابطه با اجتماع‌پذیری فضاها، اگرچه اسمند[13] نخستین کسی بود که برخی فضاها را واجد ویژگی اجتماع‌پذیری[14]- در مقابل اجتماع‌گریزی[15]- دانست (اسمند، ۱۹۵۷: ۲۶)، از آن پس اجتماع‌پذیری در مطالعات متعددی مورد توجه اندیشمندان حوزه طراحی محیطی قرار گرفت (جیکوبز[16]، ۱۹۶۱؛ سامر[17]، ۱۹۶۷؛ گل[18]، ۱۹۸۷؛ وایت[19]، ۱۹۸۰؛ لانگ[20]، ۱۹۸۷؛ رسیدی، جمیرسه و سعید[21]، ۲۰۱۲؛ نقی‌لو و فلاحت[22]،۲۰۱۶؛ ماقر و مارش[23]، ۲۰۱۷) در این‌باره عموماً فضای اجتماع‌پذیر به فضایی اشاره دارد که تمایل به جمع نمودن افراد به گرد همدیگر را دارد (نقی‌لو و فلاحت، ۲۰۱۶: ۱۱۱۲)، امکان تجمع و تعامل جامعه را بهبود می‌بخشد (اسمند، ۱۹۵۷: ۲۶). به عبارتی می‌توان گفت فضایی اجتماع‌پذیر است که اجتماع مردمی را در طول شبانه‌روز به صورت طولانی‌مدت در خود بپذیرد و دعوت‌کننده باشد (شجاعی و پرتوی، ۱۳۹۴: ۹۶). همچنین فضای اجتماع‌پذیر با مشخصه‌هایی چون همزیستی غریبه‌ها کنار یکدیگر، تعاملات بین افراد غریبه، تمایل به تعامل افراد با یکدیگر و گذران زمان در این فضا قابل شناسایی است (نقی‌لو و فلاحت، ۲۰۱۶: ۱۱۱۵؛ بختیار و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۷). به‌علاوه اینکه، انتخاب شدن این فضا برای ملاقات دوستان، حضور افراد به صورت گروهی در آن، استفاده مکرّر از این فضا، روحیه بالای مردم در این فضا، تلاش در جهت شناخت دیگر افراد حاضر در فضا، معرفی و توصیه این فضا به سایرین و تمایل افراد در حفاظت داوطلبانه از این فضا را می‌توان از ویژگی‌های این فضا دانست (PPS.org).

1. Boreham et al
2. Sugiyama et al
3. Jennings & Bamkole
4. Greif and Dadoo
5. Zakariya et al
6. Moobela et al
7. Kuriawati
8. Jennings & Bamkole
9. Izutsu et al
10. Ross et al
11. Vilar and Cartes
12. Huang
13. Osmand
14. Sociopetality
15. Sociofugality
16. Jacobs
17. Sommer
18. Gehl
19. Whyte
20. Lang
21. Rasidi, Jamirsah, & Said
22. Naghiloo & Falahat
23. Meagher & Marsh

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

شکل ۱- چارچوب مفهومی پژوهش؛ فضای اجتماع‌پذیر نقش مهمی در بروز فعالیت‌های اجتماعی فلذا ایجاد محیط اجتماعی مطلوب که عامل ارتقای سلامت اجتماعی افراد در نواحی کم‌برخوردار است، دارد. (پژوهشگران براساس سایر مطالعات)

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳
Urban managment
No.76 Autumn 2024

ویژگی‌های فضاهای اجتماع‌پذیر

میزانی که یک فضای شهری می‌تواند از زندگی اجتماعی مردم پشتیبانی کند تا حد زیادی توسط ویژگی‌های فیزیکی آن تعیین می‌شود که عملکرد و درجه اجتماعی بودن آن را مشخص می‌کند (کیریاکیدیس و باکوگیانیس[1]، ۲۰۱۸: ۱۵). یکی از موارد مهم در این رابطه، اندازه و هندسه مناسب در طراحی فضاها است (گل[2]، ۲۰۱۰). یک فضای باز با اندازه مناسب و منسجم که امکان فعالیت‌ها و حرکت‌های متنوع را فراهم کند، ضروری است (قلمبر دزفولی و نقی‌زاده، ۱۳۹۳؛ زکریا و هارون و منصور[3]، ۲۰۱۴). گل (۲۰۱۰) تأکید می‌کند که مقیاس انسانی یک فضا به‌طور قابل‌توجهی بر محیط آن، ادراکات کاربران و فعالیت‌هایی که در آن گنجانده می‌شود، مانند راه رفتن، ایستادن، نشستن، مشاهده، مکالمه و ملاقات تأثیر می‌گذارد.

یک فضای اجتماعی جذاب باید به خوبی با محیط طبیعی ادغام شود (سلطانیان و محمدی[4]، ۲۰۱۵: ۵۵۶). این را می‌توان از طریق ادغام فضاهای سبز (کوئون[5] و همکاران، ۱۹۹۸؛ کو[6] و همکاران، ۱۹۹۸، لنارد[7]، ۱۹۹۳) یا ویژگی‌های آب برای افزایش قابلیت اجتماعی به دست آورد. علاوه بر این، وجود عناصر زیبایی‌شناختی طبیعی یا مصنوعی، مانند آبشارها یا مجسمه‌های برجسته، به عنوان نقاط کانونی عمل می‌کند و مردم را به جمع شدن و تعامل تشویق می‌کند (لنارد، ۱۹۹۳). ویژگی‌ها یا رویدادهای جذاب در فضا، مانند مجسمه‌ها، می‌توانند روابط اجتماعی را بیشتر ارتقا دهند. عناصری مانند محل نشستن، مناظر منظره، فضاهای گردشی، فضاهای باز و مناطق فعالیت در تقویت تعاملات اجتماعی مؤثر هستند (هوانگ[8]، ۲۰۰۶: ۲۰۱-۲۰۲).

1. Kyriakidis & Bakogiannis
2. Gehl
3. Zakariya, Harun, & Mansor
4. Soltanian & Mohammadi
5. Kweon et al
6. Kuo et al
7. Lennard
8. Huang

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

همان‌طور که اشاره شد، یک فضای اجتماع‌پذیر باید دارای فضایی دعوت‌کننده و پذیرا باشد که بتواند مراسمات عمومی را میزبانی کند (مارکوس و فرانسیس[1]، ۱۹۹۸؛ زکریا و همکاران، ۲۰۱۴). برای چنین فضاهایی ضروری است که آسایش فیزیولوژیکی را برای کاربران فراهم کنند، از جمله دمای مطلوب، کیفیت هوا و سطوح مناسب نور خورشید و سایه، ایجاد محیطی مناسب برای ارتباطات و تعامل طولانی‌مدت (لانگ، ۱۹۸۷؛ وایت، ۱۹۸۰؛ مارکوس و فرانسیس، ۱۹۹۸). به نظر گِل (۲۰۱۰) ویژگی دعوت‌کننده بودن برای یک فضای اجتماعی، امری بنیادی است. این ویژگی شامل جنبه‌هایی مانند عناصر طراحی که از مردم استقبال می‌کند، دسترسی آسان، رویدادهای جذّاب، طرح‌هایی که نیازهای انسان را برآورده می‌کند، امکان استفاده ۲۴ ساعته از فضا و صندلی‌های فراوان است (پورتا و رنه[2]، ۲۰۰۵؛ هوانگ، ۲۰۰۶: ۲۰۱-۲۰۲). همچنین، یک فضای اجتماعی باید همه‌شمول بوده، طیف متنوعی از افراد را پذیرا باشد (قلمبر دزفولی و نقی‌زاده، ۱۳۹۳).

ترتیبات طراحی خاص، مانند گنجاندن نقاط یا مناظر جذاب (مانند مجسمه‌های یادبود، مکان‌های نشستن، فضاهای دیدنی)، تعاملات اجتماعی را تشویق می‌کنند. علاوه بر این، رویدادهای اجتماعی در فضا می‌توانند به‌طور قابل‌توجهی فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی را تقویت کنند (هوانگ، ۲۰۰۶: ۲۰۱-۲۰۲). برخی از محققان بر این باورند که احساس خانه‌داری، جایی که نیازهای افراد برآورده می‌شود و احساس حمایت و کنترل می‌کنند، دلبستگی به مکان را تقویت می‌کند و اجتماعی بودن فضا را افزایش می‌دهد (لنارد[3]، ۱۹۹۳؛ زکریا و همکاران، ۲۰۱۴؛ بنتلی[4] و همکاران، ۲۰۱۵)

ویژگی‌های عملکردی نیز نقش مهمی در قابلیت استفاده از فضاهای اجتماعی دارند. فضاهای عمومی مؤثر باید به خوبی با سایر مناطق مرتبط باشند و دسترسی به آن‌ها یکی از ملاحظات کلیدی در طراحی آن‌ها است (پورتا و رنه، ۲۰۰۵؛ زکریا و همکاران، ۲۰۱۴) علاوه بر این، ارائه راحتی فیزیولوژیکی برای کاربران حیاتی است، از جمله ملاحظات دما، کیفیت هوا، نور خورشید و سایه (لانگ، ۱۹۸۷، مارکوس و فرانسیس، ۱۹۹۸؛ وایت، ۱۹۸۰). نوع در مبلمان صندلی، افزایش راحتی اجتماعی، عامل مهمی است (لاوسون، ۲۰۰۱). مطالعات تأیید می‌کنند که امکانات رفاهی و مبلمان شهری مناسب، به ویژه صندلی‌های کافی، استفاده از فضاهای باز را تشویق می‌کند و تعاملات اجتماعی را تقویت می‌کند (زکریا و همکاران، ۲۰۱۴؛ گل، ۱۹۸۷؛ کار[5] و همکاران، ۱۹۹۲؛ پورتا و رنه، ۲۰۰۵).

برنامه‌ریزی کاربری زمین و تنوع آن نیز به فراوانی استفاده در فضاهای اجتماعی شهری کمک می‌کند (چیدیستر[6]، ۱۹۸۶). حجم تردد عابران پیاده و استفاده از ساختمان‌های مجاور از عوامل بسیار مهم هستند (رستمی بوکانی[7]، ۲۰۱۳). برآورده ساختن نیازهای کاربران در زمان‌های مختلف روز و سال کلید حفظ انعطاف‌پذیری و جامعه‌پذیری پایدار یک فضای باز است (لانگ، ۱۹۸۷؛ صالحی‌نیا و معماریان[8]، ۲۰۱۲). درنهایت، فراگیر بودن و جذابیت یک فضا به‌طور قابل‌توجهی تحت تأثیر امنیت آن است (بنتلی و همکاران، ۲۰۱۵، پورتا و رنه: ۲۰۰۵).

ادراکات و تفاسیر کاربران مکان عمیقاً بر استفاده از یک فضا تأثیر می‌گذارد. شناخت و درک ما از یک فضا، بخش مهمی از تجربیات و رفتارهای ما در آن فضا را تشکیل می‌دهد. گل (۲۰۱۰) ادعا می‌کند که درک و تصور ما از میدان‌های شهری نقش مهمی در جامعه‌پذیری آن‌ها دارد. علاوه بر این، یک فضای اجتماعی باید با هنجارهای حاکم بر یک جامعه همسو باشد (زکریا و همکاران، ۲۰۱۴)، بنابراین ظرفیت مناسب برای برگزاری مراسم عمومی و عناصر طراحی نمادین فضا از اهمیت بالایی برخوردار است (قلمبر دزفولی و نقی‌زاده، ۱۳۹۳).

علاوه بر این، عواملی مانند احساس امنیت، پتانسیل شخصی‌سازی فضا و خوانایی فضا در تعیین اجتماعی بودن یک منطقه بسیار مهم هستند (بنتلی و همکاران؛ ۲۰۱۵؛ زکریا و همکاران، ۲۰۱۴). در فضایی که خوانا باشد، کاربران معمولاً احساس امنیت و امنیت بیشتری را تجربه می‌کنند (بنتلی و همکاران، ۲۰۱۵).

درنهایت، اذعان به نیاز ذاتی انسان به تعادل بین حریم خصوصی و تعامل اجتماعی هنگام برنامه‌ریزی فضاهای اجتماعی موفق ضروری است (آلتمن[9]، ۱۹۷۵؛ صالحی‌نیا و معماریان، ۲۰۱۲). حفظ این تعادل یکی از ملاحظات کلیدی در ایجاد فضاهایی است که برای طیف وسیعی از کاربران هم دعوت‌کننده و هم راحت است و هم بازتاب فردی و هم مشارکت جامعه را تسهیل می‌کند.

1. Marcus & Francis
2. Porta & Renne
3. Lennard
4. Bentley et al
5. Carr et al
6. Chidister
7. Rostami Bookani
8. Salehinia and Memarian
9. Altman

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳
Urban managment
No.76 Autumn 2024

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

جدول ۱- ویژگی‌های طراحی فضاهای اجتماعی (بر طبق مطالعات)

مؤلفه‌ها	ابعاد	Gehl, 2010	Zakariya et al., 2014	Huang, 2006	Lang, 1987	Kuo et al., 1998	Bentley et al., 2015	Carr et al., 1992	Chidister, 1986	Marcus & Francis, 1998	Lawson, 2001	Porta & Renne, 2005	Lennard, 1993	Rostami Bookani, 2013	Whyte, 1980	Gehl, 1987	Soltanian & Mohammadi, 2015	Kyriakidis & Bakogiannis, 2018	قلمبر دزفولی و نقی‌زاده، ۱۳۹۳	Kweon et al., 1998	Altman, 1975	Salehinia and Memarian, 2012	بختیار و همکاران، ۱۳۹۰
اندازه و هندسه	فضایی-کالبدی	✓																✓	✓				
انسجام فضایی	فضایی-کالبدی		✓																✓				
مقیاس انسانی	فضایی-کالبدی	✓	✓																				
جذابیت	فضایی-کالبدی			✓								✓	✓				✓	✓		✓			
زیبایی طبیعت	فضایی-کالبدی					✓							✓				✓			✓			
فضای جمع‌گرا	فضایی-کالبدی		✓	✓											✓							✓	
دعوت‌کنندگی	معنایی	✓	✓	✓								✓					✓			✓			
همه شمولیت	کارکردی											✓			✓				✓			✓	
حس حمایت	معنایی						✓						✓								✓		
حس تعلق	معنایی		✓				✓																✓
حس لذت	معنایی																						✓
تنوع	کارکردی								✓					✓								✓	
انعطاف‌پذیری	کارکردی		✓																				✓
دسترس‌پذیری	کارکردی		✓									✓		✓									✓
پاسخ‌دهی	کارکردی		✓		✓			✓		✓	✓	✓				✓		✓				✓	
سرزندگی	کارکردی		✓	✓								✓			✓								
ایمنی	کارکردی						✓															✓	
معنی	معنایی	✓																	✓				
هنجار	معنایی		✓																✓				
خوانایی	معنایی		✓																				
خلوت	معنایی																				✓	✓	
شخصی‌سازی	معنایی		✓				✓						✓								✓		✓
امنیت	معنایی						✓						✓									✓	

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

۳- روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف یک مطالعه کاربردی و از نظر زمانی یک مطالعه تک‌مقطعی می‌باشد. روش پژوهش حاضر موردپژوهی[1] از نوع آمیخته مبتنی بر اطلاعات کمی و کیفی حاصل از میدان تحقیق می‌باشد که پس از تبیین چارچوب مفهومی پژوهش براساس مطالعات کتابخانه‌ای، با توجه به مُدل تحقیق و با بررسی وضعیت رفتارهای اجتماعی جاری در میدان دَرِ قلعه و نقایص این محیط در تقویت این رفتارها، تَلاش شده است براساس ویژگی‌های فضای اجتماع‌پذیر پیشنهادات طراحی در این خصوص ارائه شود.

به‌منظور گردآوری داده‌های تحقیق در خصوص میزان حضور افراد در فعالیت‌های اجتماعی میدان و دریافت نظرات آنان در رابطه با موانع حضور و شرکت آنان در فعالیت‌های مذکور در میدان دَرِ قلعه، از ابزار پرسشنامه محقق ساخته با توجه به ماهیت پژوهش براساس مقیاس‌های مشارکت اجتماعی از نظرسنجی سلامت جامعه کانادا (CCHS) (گیلمور[2]، ۲۰۱۲) و نظرسنجی مشارکت مذهبی (گرینفیلد و مارکس[3]، ۲۰۰۷) استفاده شد که به سنجش میزان و نوع حضور افراد در فعالیت‌های اجتماعی میدان و دریافت نقطه نظرات آنان اقدام گردید.

بر این اساس شرکت‌کنندگان در پژوهش در بخش سؤالات بسته پرسشنامه، میزان حضور و مشارکت خود را در فعالیت‌های اجتماعی میدان با کمک طیف لیکرت- فراوانی از ۱ (هرگز) تا ۵ (تقریباً همیشه)- عنوان نمودند و در بخش سؤالات باز، پرسیده شد که «چه فعالیت‌هایی آنان را تشویق می‌کند که بیشتر در میدان حاضر شوند (اینکه، افراد بیش‌تر برای انجام چه‌کارهایی به میان دَرِ قلعه می‌روند؟» و همچنین، «با توجه به تجربه استفاده آنان، میدان چه کمبودهایی دارد؟» حجم نمونه در این پژوهش با توجه به جامعه آماری ۴۰۰۰ نفری ساکنین روستا، با استفاده از روش تعیین حجم کوکران با ضریب اطمینان ۹۵٪، ۳۵۰ نفر در نظر گرفته شده است که به شیوه تصادفی ساده و در دسترس انتخاب شده‌اند. پرسشنامه مذکور پایایی بالایی با آلفای کرونباخ ۰/۹۲ (α = ۰/۹۲) نشان داد. همچنین جنسیت و سن شرکت‌کنندگان در پرسشنامه‌ی مذکور دریافت شد. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت.

1. Case Study
2. Gilmour
3. Greenfield and Marks

معرفی محدوده مورد مطالعه

روستای ایزی به‌عنوان روستایی با قدمتی بالا در حاشیه شهر سبزوار، در بخش مرکزی شهرستان سبزوار در استان خراسان رضوی قرار گرفته است. قدمت این روستا به چندین سال قبل برمی‌گردد، زمانی که روستا به‌صورت قلعه محصوری بوده است که تمام رفت‌وآمدها به روستا از درب این قلعه انجام می‌گرفته است. امروزه در اثر افزایش جمعیت ساکنین و توسعه کالبدی روستا از دیوار قدیمی و در قلعه‌ی آن نشانی نیست و فضای باز مقابلِ «دَرِ قلعه» قدیمی در مرکز روستا تبدیل به میدان نسبتاً وسیعی به همین نام در بین ساکنین آن شده است.

میدان مذکور به دنبال تغییر و تحولات فضایی-کالبدی روستا و نوسازی‌های صورت گرفته، مداخلاتی چون تخریب حمام قدیمی و برخی خانه‌های قدیمی پیرامون آن و احداث فضای سبز مجاور این میدان به خود دیده است و درنهایت به شکل امروزی خود درآمده است. لازم به ذکر است این روستا دارای مساحت تقریبی ۷۵ هکتار و جمعیتی نزدیک به ۴۰۰۰ نفر است. لازم به ذکر است انتخاب نمونه مطالعاتی این پژوهش به دو دلیل موقعیت روستا به عنوان یک روستای حاشیه‌ای و کم‌برخوردار شهر سبزوار و دیگری، نقش مهم میدان دَرِ قلعه در زندگی اجتماعی ساکنین این روستا می‌باشد.

راجع به دَرِ قلعه باید بیان داشت، این میدان در مرکز روستا، به‌عنوان اصلی‌ترین و مهم‌ترین فضای باز عمومی روستا، محل اجتماع مردم در ساعات مختلف شبانه‌روز و مجاور کاربری‌های مهم تجاری، مساجد و در مسیر خیابان اصلی روستا از شهر سبزوار به فضاهای داخل روستا و کاربری‌های مهم آن و منتهی به باغات و مزارع کشاورزی روستا می‌باشد.

میدان دَرِ قلعه از قدیم‌الایام نقش مهمی در زندگی فردی و اجتماعی مردم روستا داشته، محل حضور افراد و شرکت آنان در برنامه‌ها و فعالیت‌های مهم اجتماعی روستا همچون برگزاری مراسم سوگواری، نخل‌گردانی ایام محرم، تعزیه‌خوانی و برگزاری مراسمات جشن‌ها و اعیاد مذهبی برای حضور و شرکت ساکنین روستا می‌باشد. همچنین، مساجد جامع و ابوالفضلی مجاور میدان نیز به‌عنوان پایگاه‌های مهم اجتماعی و واحدهای تجاری نانوایی و مغازه‌ها دور میدان نقش مهمی در مرکزیت بخشیدن به میدان مذکور دارند. همان‌طور که بیان شد این میدان کارکردهای اجتماعی متنوعی را در طول سال پوشش می‌دهد.

علاوه بر این، میدان دَرِ قلعه به‌عنوان فضای باز عمومی روستا و گذرگاه اصلی به سمت زمین‌های کشاورزی و باغات روستا و استراحتگاه کشاورزان و دامداران روستا،

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳
Urban managment
No.76 Autumn 2024

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

محل انجام فعالیت‌های اجتماعی مختلفی چون دیدارهای دوستانه، گفت‌وگو، بازی‌های محلی چون دوز بازی و غیره در طول شبانه‌روز در طول سال می‌باشد. همچنین، این میدان پذیرای ساکنین روستا به منظور استفاده از وسایل ورزشی مجاور میدان، شستن ظروف در جوی آب مجاور میدان مواقع قطعی آب، آب‌بازی کودکان، خرید نان، میوه و مواد غذایی موردنیاز ساکنین می‌باشد.

شکل ۲- محدوده مورد مطالعه؛ موقعیت دَرِ قلعه در روستای ایزی از شهرستان سبزوار در استان خراسان رضوی و عکس هوایی میدان

شکل ۳- فعالیت‌های اجتماعی در جریان در فضای سبز مجاور میدان دَرِ قلعه؛ جشن نیمه شعبان؛ و مراسم آئینی- مذهبی نخل‌گردانی روستای ایزی در دهه محرّم

شکل ۴- مسجد جامع روستا در کنار فضای سبز مجاور میدان دَرِ قلعه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

شکل ۵- منظره کلی میدان از ضلع جنوب غربی آن؛ برداشت آب غیرشرب اهالی در مواقع قطعی آب روستا از جوی آب کشاورزی میدان دَرِ قلعه

۴- یافته‌ها

شرکت‌کنندگان این مطالعه شامل ۳۵۰ نفر بود که عمدتاً مرد بودند (۵۸/۳ درصد مرد برابر با ۲۰۴ نفر، ۴۱/۷ درصد زن برابر با ۱۴۶ نفر). میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۴۲,۶ سال (محدوده: ۱۹-۷۸ سال؛ انحراف معیار (SD = ۱.۶۷) بود. از بین افراد شرکت‌کننده، ۲۱۲ نفر متأهل (۶۰,۶٪) و ۱۳۸ نفر مجرد (۳۹,۴٪) بود. برطبق یافته‌ها، میانگین کلی شاخص حضور افراد در میدان دَرِ قلعه ۳,۷۱ (SD = ۰.۴۱) محاسبه شد که در مقیاس لیکَرت بین متوسط تا زیاد قرار دارد. این نشان‌دهنده سطح متوسط تا زیاد درگیری افراد در فعالیت‌های اجتماعی مختلف در میدان دَرِ قلعه است. قابل ذکر است که بیش از نیمی از نمونه حَداقل یک‌بار در سه ماه گذشته با مشارکت قابل توجه افراد مسن و جوان در فعالیت‌های میدان شرکت کرده بودند. تقریباً ۶۹ درصد از پاسخ‌دهندگان از حضور و مشارکت زیاد (فعّال) خود در فعالیت‌های مختلف در میدان درِ قلعه گزارش دادند. (جدول ۲)

جدول ۲- میزان و چگونگی مشارکت افراد در فعالیت‌های اجتماعی میدان دَرِ قلعه

میزان و چگونگی مشارکت افراد در فعالیت‌های اجتماعی مختلف میدان دَرِ قلعه	فراوانی (درصد)
تقریباً همیشه	۱۱۰ (٪۳۱/۴)
اغلب	۱۳۱ (٪۳۷/۴)
گاهی اوقات	۴۲ (٪۱۲)
به‌ندرت	۳۱ (٪۸/۹)
هیچ‌وقت	۳۶ (٪۱۰/۳)
در مجموع	۳۵۰ (٪۱۰۰)

جدول ۳- انواع و توزیع فراوانی فعالیت‌های پاسخگویان در میدان دَرِ قلعه

فعالیت‌ها	فراوانی (درصد)
شرکت در مراسم‌ها و رویدادها (محرم، تعزیه‌خوانی، جشن‌ها و غیره)	۲۰۵ (٪۲۷/۸)
حضور در مسجد	۱۷۴ (٪۲۳/۶)
عبور کردن	۱۴۳ (٪۱۹/۴)
گفت‌وگوی رودررو با دوستان	۷۱ (٪۹/۶)
خرید کردن	۶۵ (٪۸/۹)
بازی کردن	۳۵ (٪۴/۸)
نشستن	۳۰ (٪۴/۱)
سایر	۱۵ (٪۲)

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳
Urban managment
No.76 Autumn 2024

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

جدول ۴- انواع، توزیع فراوانی و نمرات نهایی مشکلات میدان دَرِ قلعه از نظر ساکنین روستا

مشکلات	خیلی‌زیاد* (٪)	زیاد (٪)	متوسط (٪)	کم (٪)	خیلی‌کم (٪)	نمره نهایی (کمّی)	نمره نهایی (کیفی)
کمبود فضای مناسب برای نشستن	۴	۵۸/۵	۱۷/۵	۱۰	۱۰	۰/۹۵	زیاد
اسفالت نبودن بخشی از میدان	۹	۵	۳۷/۵	۳۴	۱۴/۵	-۰/۴	متوسط
حضور جوانان تا دیر وقت در میدان	۱۰	۱۷	۳۵	۲۷	۱۱	-۰/۱۲	متوسط
نبود مغازه‌های خوب و با کیفیت	۱۲/۵	۱۷/۵	۱۰	۱۵	۴۵	-۰/۶۲۵	زیاد
فرسودگی بناهای دور میدان	۴۵	۲۰	۱۵	۱۶	۴	۰/۸۶	زیاد
نورپردازی نامناسب	۲۱/۵	۱۷	۴۲/۵	۱۳/۵	۵/۵	۰/۳۵۵	متوسط
عدم سایه‌اندازی مناسب	۳۵	۲۵/۵	۱۷/۵	۱۵	۷	۰/۶۶۵	زیاد
نبود جای پارک مناسب خودرو	۱۰	۱۹/۵	۴۲	۸	۲۰/۵	-۰/۰۹۵	متوسط
کمبود فضای سبز	۴۵	۲۵	۱۵	۶/۵	۸/۵	۰/۹۱۵	زیاد
نبود آبخوری	۱۴/۵	۱۳/۵	۳۸	۲۸	۶	۰/۰۲۵	متوسط
نبود سرویس بهداشتی	۸	۳۰/۵	۲۷/۵	۲۹	۵	۰/۰۷۵	متوسط
عدم زیبایی ظاهری میدان	۳۸	۲۱/۵	۱۴/۵	۱۵	۱۱	۰/۶۰۵	زیاد
کمبود وسایل بازی و ورزشی	۱۰	۱۱/۵	۴۴/۵	۲۰	۱۴	-۰/۱۶۵	متوسط

* مقادیر کمّی هر یک از درجات محاسبه‌شده در طیف لیکرت: خیلی‌زیاد (۲+)، زیاد (۱+)، متوسط (۰)، کم (۱-) و خیلی‌کم (۲-)

همچنین همان‌طور که بیان شد به منظور کسب اطلاع از انواع فعالیت‌های میدان دَرِ قلعه و فراوانی مشارکت افراد در انواع این فعالیت‌ها، پاسخ‌های افراد حاکی از آن بود که به ترتیب شرکت در مراسم‌ها و رویدادهای برگزارشده در میدان، حضور در مسجد، عبور کردن، گفت‌وگوی رودررو با دوستان، خرید کردن، بازی کردن و همچنین نشستن بیش‌ترین فعالیت‌های ساکنین روستا در میدان مذکور را شامل می‌شوند. لازم به ذکر است در بین فعالیت‌های مذکور، فعالیت‌های خرید کردن جزو فعالیت‌های ضروری دسته‌بندی می‌شوند که با ماهیت جمعی و انتخابی فعالیت‌های اجتماعی که لازمه تقویت هرچه بیشتر فضاهای اجتماع‌پذیر هستند، متفاوت‌اند[1] و همچنین فعالیت‌های عبور کردن و نشستن به دلیل ماهیت غیراجتماعی آنان نیز شناسایی شدند. همان‌طور که بیان شد، عمده‌ترین فعالیت مورد اشاره پاسخ‌دهندگان شرکت در مراسم و رویدادهای جاری در میدان است. میدان دَرِ قلعه در طول سال پذیرای مراسمات مختلفی مذهبی چون مراسم سوگواری محرم، نخل‌گردانی، اعیاد نیمه‌ی شعبان و غیره است.

لازم به ذکر است طبق یافته‌های این پژوهش تقریباً اغلب ساکنین روستا در این مراسم‌ها شرکت می‌کنند که نشان از ظرفیت‌های ساماندهی و مناسب‌سازی میدان دَرِ قلعه با رویکرد آئینی آن دارد. همچنین بر مبنای یافته‌های این پژوهش از دیگر فعالیت‌های مهم پرتکرار در میدان استفاده از فضای سبز مجاور میدان است که معمولاً نمازگزاران به منظور وضو گرفتن، قبل یا بعد از حضور در برنامه‌های مساجد جامع و حضرت ابوالفضل از این فضا استفاده می‌کنند. با توجه به دین‌داری ساکنین و شرکت آنان در فرایض و مراسمات مذهبی روستا که در مساجد روستا در طول سال برگزار می‌شود، تعداد زیادی از افراد روستا از میدان دَرِ قلعه به عنوان فضای ثانویه و پشتیبان مساجد در قبل و بعد از شرکت در فعالیت‌های اجتماعی- مذهبی مسجد استفاده می‌کنند.

همچنین میدان دَرِ قلعه نقش پررنگی در تعاملات اجتماعی ساکنین دارد. بر طبق یافته‌های پژوهش افراد زیادی از ساکنین برای نشستن‌های گروهی در کنار آب، گفت‌وگو کردن با هم‌روستایی‌ها و انجام بازی‌های محلی (خصوصاً دوز بازی) از فضای میدان دَرِ قلعه و فضای سبز مجاور آن استفاده می‌کنند. کودکان شرکت‌کننده در پژوهش نیز برای انجام بازی با وسایل بازی کودکان که در گوشه این فضا تعبیه شده‌اند نیز بیشترین رغبت را نشان دادند. باید اضافه نمود که به‌عنوان استفاده‌های جنبی از میدان بانوان هم اکثراً در مواقع قطعی آب- که البته خیلی در روستا شایع نیست، به صورت گروهی به منظور شستن

۱. ر. ک. گل، ۱۹۸۷؛ زندگی در فضای میان ساختمان‌ها. ترجمه شیما شصتی. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

ظروف خود و گفت‌وگوی هم‌زمان و همچنین برداشت آب غیرآشامیدنی موردنیاز منزل خود از فضای مذکور استفاده می‌کنند.

در ادامه پرسشنامه‌ی طراحی‌شده در این پژوهش با تمرکز بر فعالیت‌های جمعی مذکور و به‌منظور گردآوری داده‌های موردنیاز پژوهش در خصوص مشکلات فضای مذکور از پرسش‌شوندگان خواسته شد تا بیان کنند که چه نقایص و کمبودهایی در حین استفاده از میدان تجربه کرده‌اند و اینکه در صورت وجود چه امکاناتی بیش‌تر برای انجام فعالیت‌های مورد علاقه‌شان به میدان دَرِ قلعه مراجعه می‌کنند. یافته‌های پژوهش نشان داد، در بین مشکل‌های موجود از دید ساکنین روستا، موارد مختلفی وجود دارد که در جدول زیر به این موارد اشاره شده است.

در این بخش، به منظور مقایسه و اولویت‌بندی عوامل از تکنیک مقیاس‌دهی لیکرت[1] استفاده شد که همان‌طور که آورده شده است نمرات نهایی کمّی و کیفی برای مشکلات بیان‌شده نشان می‌دهد که سه مشکل اصلی میدان به ترتیب شامل کمبود فضای مناسب برای نشستن (۰/۹۵)، کمبود فضای سبز (۰/۹۱۵) و فرسودگی بناهای دور میدان (۰/۸۶) می‌باشند؛ و پس از آن‌ها، به ترتیب عدم سایه‌اندازی مناسب (۰/۶۶۵)، عدم زیبایی ظاهری میدان (۰/۶۰۵) و نورپردازی نامناسب (۰/۳۵۵) از مهم‌ترین مشکلات میدان از نظر افراد شرکت‌کننده در پژوهش شناسایی شدند.

۷- نتیجه‌گیری

این تحقیق به بررسی مفهوم اجتماع‌پذیری فضاهای شهری و منافع اجتماعی آن پرداخت و با تمرکز بر این موضوع که چگونه ویژگی‌های یک فضای اجتماع‌پذیر و کیفیت‌های فضایی خاص آن می‌توانند تسهیل‌کننده فعالیت‌های اجتماعی افراد باشند، تلاش نمود بر مبنای ویژگی‌های فضاهای اجتماع‌پذیر و با شناسایی مشکلات میدان دَرِ قلعه در روستای ایزی به ارائه راهکارهای طراحی در این زمینه بپردازد.

این مطالعه در جهت ارائه راهکارهای طراحانه ارتقادهنده کیفیت اجتماع‌پذیری میدان دَرِ قلعه مبتنی بر آن دسته از مطالعات که بر نقش اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی و نتایج رفتاری و اجتماعی آن بر افراد استفاده‌کننده از این فضاها پرداخته‌اند، انجام گرفت. هم‌راستا با چارچوب مفهومی ارائه‌شده در این رابطه در پژوهش حاضر، فضاهای اجتماع‌پذیر که نقش مهمی در بروز فعالیت‌های اجتماعی فلذا ایجاد محیط اجتماعی مطلوب در جهت ارتقای سلامت اجتماعی افراد ساکن در نواحی کم‌برخوردار دارند، با ایجاد زمینه‌ی مطلوب جهت شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی، پیامدهای اجتماعی مختلفی برای این نواحی به همراه خواهند داشت. باید اشاره نمود که رویکرد مطرح‌شده، با تحقیقات ویلار و کارتز (۲۰۱۶) که بر افزایش منابع اجتماعی از طریق ایجاد فضاهای عمومی اجتماع‌پذیر تأکید دارند، همسو است.

در همین رابطه، مدنی‌پور[2] (۲۰۰۳) عدم وجود فضاهای عمومی مساعد در مناطق شهری حاشیه‌ای اروپا را مطرح کرده و این کمبود را عاملی برای جدایی‌گزینی‌های اجتماعی در این نواحی برمی‌شمرد. وی معتقد است که فضاهای عمومی در این مناطق می‌توانند کاتالیزوری برای تغییرات مثبت اجتماعی و حمایت از ساکنان محروم باشد. به‌طور مشابه، ایزوتسو و همکارانش (۲۰۰۶) نیز از اجتماع‌پذیری فضاهای شهری به ویژه در محله‌های محروم، به‌عنوان یک عامل حیاتی برای زیست‌پذیری و مشارکت اجتماعی حمایت می‌کنند. به نظر سوگی‌یاما و همکارانش (۲۰۱۵) نیز تعاملات اجتماعی از طریق افزایش آگاهی‌های محلی در مورد مسائل محله و تقویت ارتباطات بین ساکنان در توسعه محله، امری محوری می‌باشند (سوگیاما[3]،۲۰۱۵).

همچنین همان‌طور که در طول این مقاله اشاره شد، نقش فضاهای اجتماع‌پذیر بر شکل‌گیری و بروز فعالیت‌های اجتماعی، در مطالعات متعددی مورد تأیید قرار گرفته است. تحقیقات در این زمینه نشان داده است که حفظ فضاهای عمومی پذیرنده و اجتماع‌پذیر نقش مهمی در اجتماعی شدن افراد و شکل‌گیری فعالیت‌های اجتماعی دارد (کورنیاواتی[4]،۲۰۱۲:۴۷۷). درحالی‌که برخی از مطالعات، مانند بنت[5] و همکارانش (۲۰۱۲)، نشان‌دهنده رابطه معکوس بین دسترسی به فضای باز عمومی و میزان و کیفیت تعاملات اجتماعی افراد است، در مجموع عمده تحقیقات تأثیر مثبت ویژگی‌های محیطی بر جامعه‌پذیری و شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در چنین فضاهایی را گزارش می‌دهند (گل، ۱۹۸۷، لانگ، ۱۹۸۷، وایت، ۱۹۸۰، دنس[6] و همکاران،۲۰۰۶؛گرمان چیری و سلند[7]،۲۰۰۴، مهتا[8]،۲۰۱۳).

همچنین در این پژوهش بر مبنای مطالعات پیشین انجام‌شده، به ویژگی‌های مختلفی که از کیفیت اجتماع‌پذیری فضاها حمایت می‌کنند اشاره شد که آن‌ها را می‌توان در قالب سه دسته‌ی کلی مؤلفه‌های معنایی،

1. Likert Scales

2. Madanipour
3. Sugiyama et al
4. Kurniawati
5. Bennet et al.
6. Dines et al
7. Germann-Chiari & Seeland
8. Mehta

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳
Urban managment
No.76 Autumn 2024

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

شکل ۶- طراحی میدان دَرِ قلعه با حفظ ویژگی‌های مذهبی- آئینی آن، با رویکرد فضای اجتماع‌پذیر و در جهت رفع مشکلات آن در این رابطه (نکته: ارائه طرح‌ها توسط دانشجویان درس روستا ۲ در گروه معماری دانشگاه حکیم سبزواری و براساس مباحث مذکور می‌باشد)

مؤلفه‌های کارکردی و مؤلفه‌های فضایی-کالبدی فضا شناسایی و تقسیم‌بندی نمود. بر مبنای یافته‌های این پژوهش مؤلفه‌های معنایی اجتماع‌پذیری فضا شامل: دعوت‌کنندگی فضا، حس حمایت، حس تعلق، حس لذت، معنی، هنجار، خوانایی، خلوت، شخصی‌سازی و امنیت می‌باشند. مؤلفه‌های کارکردی مربوطه شامل: همه شمولیت، تنوع، انعطاف‌پذیری، دسترس‌پذیری، پاسخ‌دهی، سرزندگی و ایمنی آن بوده و نهایتاً مؤلفه‌های فضایی-کالبدی نیز شامل: اندازه و هندسه، انسجام فضایی، مقیاس انسانی، جذابیت، زیبایی طبیعت و فضای جمع‌گرا می‌باشند

علاوه بر این، این مطالعه در پرداختن به فعالیت‌های اجتماعی شکل‌گرفته در میدان دَرِ قلعه، مبتنی بر نظریات گِل (۱۹۸۷) در تقسیم‌بندی فعالیت‌ها به فعالیت‌های ضروری، اختیاری و اجتماعی استفاده کرد که در آن هر دو ویژگی انتخابی بودن و اجتماعی بودن فعالیت موردنظر قرار گرفت. در میدان دَرِ قلعه به ترتیب فعالیت‌های شرکت در مراسم‌ها و رویدادهای میدان، حضور در مسجد، گفت‌وگوی رودررو با دوستان و بازی کردن به عنوان مهم‌ترین این فعالیت‌ها شناسایی شدند. در پایان نیز مبتنی بر فعالیت‌های عمده مذکور و نظرات شرکت‌کنندگان مهم‌ترین مشکلات میدان دَرِ قلعه شامل کمبود فضای مناسب برای نشستن، کمبود فضای سبز و فرسودگی بناهای دور میدان می‌باشند؛ و پس از آن‌ها، به ترتیب عدم سایه‌اندازی مناسب، عدم زیبایی ظاهری میدان و نورپردازی نامناسب شناسایی شدند که بر مبنای آن راهکارهای طراحی پیشنهادی به شرح زیر ارائه می‌شوند.

- تعبیه فضاهای مناسب برای نشستن، ایستادن، تکیه دادن و غیره مشرف به فعالیت‌های درون میدان
- تقویت سبزینگی فضا با استفاده از عناصر سبز (درختان، درختچه، چمن و سایر گونه‌های گیاهی سازگار با اقلیم)
- بازسازی و نوسازی جداره‌های فرسوده میدان با توجه به کاراکتر ویژه مذهبی، روستایی و آئینی آن
- ایجاد سایه‌اندازی مطلوب با عناصر سبز، استفاده از عنصر ساباط و جداره‌سازی‌های سبک و متخلخل
- اهمیت دادن به نقش محوری مسجد در جهت‌گیری کلی کریدورهای دید و بارگذاری‌های حجمی طرح
- استفاده از المان‌های تاریخی و هویتی حال‌وهوای روستایی طرح چون مصالح، رنگ‌ها و جزئیات محلی و سنتی
- تأمین نورپردازی مناسب برای میدان از طریق انواع منابع نوری متمرکز و غیرمتمرکز
- استفاده از یادمان‌های هویتی- مذهبی هویت‌بخش بومی و مرکزگرا در جهت تقویت انسجام فضایی، جذابیت، فضای جمع‌گرا

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

- تجهیز میدان به سکوهای مناسب نشستن و فضای مناسب برگزاری مراسم تعزیه‌خوانی
- پیش‌بینی فضای برگزاری مناسب نخل‌گردانی با لحاظ مبلمان‌های ترافیکی قابل جابجایی (به‌منظور جداسازی و نصب مجدّد در کف میدان)
- زیباسازی فضای میدان منطبق بر فضای روستایی آن با تقویت فضای سبز، استفاده از عنصر آب و مصالح بومی محلی
- تأمین آسایش محیطی و خُرد اقلیم[1] با ایجاد فضاهای مناسب برای نشستن در اطراف میدان با در نظر گرفتن سایه‌اندازی مناسب و دیدپذیری مناسب نسبت به فعالیت‌های میدان
- باز طراحی فضای سبز مجاور میدان با هدف افزایش زیست‌پذیری، انعطاف‌پذیری و جذابیت فضای میدان
- باز طراحی فضای سبز حدفاصل میدان دَرِ قلعه و مسجد جامع مجاور آن با هدف ایجاد پیشخوان مناسب برای سریز فعالیت‌های مسجد و تأمین فضای مناسب برای فعالیت‌های ثانویه مسجد جامع
- تمرکز بر ایجاد فضاهای چند عملکردی و انعطاف‌پذیر با گنجاندن مجموعه‌ای از فعالیت‌های پشتیبان اجتماعی در جهت خلق فضای اجتماعی پرجنب‌وجوش و همه‌شمول
- تجهیز فضا به آبخوری با طراحی مناسب با کاراکتر مذهبی- آئینی فضا
- مناسب‌سازی وسایل ورزشی و وسایل بازی کودکان با تعمیر و رنگ‌آمیزی و کف‌سازی و جانمایی بهتر

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از اهالی محترم روستای ایزی برای مشارکت و اعتمادشان به این پژوهش و همچنین از همکاری دانشجویان داوطلب گروه معماری دانشگاه حکیم سبزواری به جهت مشارکت در بخش ترسیمات سه‌بعدی راهکارهای طراحی این تحقیق سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- جواهرپور، حسام، حسینی، سیدباقر، نوروزیان ملکی، سعید (۱۳۹۱). میزان رضایتمندی ساکنان محله نارمک از فضاهای باز و تسهیلات عمومی محیط مسکونی. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۵ (۹): ۵۹-۴۵.
- شجاعی، دلارام، پرتوی، پروین (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس‌های مختلف شهر تهران (نمونه موردی: فضاهای عمومی دو محله و یک ناحیه در منطقه ۷ تهران). باغ نظر، ۱۲ (۳۴): ۱۰۸-۹۳.
- شعبانی، مریم، شارع‌پور، محمود (۱۴۰۱). کیفیت منظر خیابان شهری و ارتباط آن با میزان و نوع فعالیت شهروندان تهرانی، ارزیابی کاربست نظریه یان گل. مطالعات شهری، ۱۲ (۴۵): ۴۲-۳۱.
- فولادی، شیوا، سالاری‌پور، علی‌اکبر (۱۳۹۹). تبیین عوامل مؤثر بر ارتقا سطح مردم‌گرایی در محلات سنتی (مورد مطالعه: محلات استادسرا، چله خانه و پیرسرا شهر رشت). توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۱۲(۲)، ۴۴۷-۴۷۱. doi: 10.22059/jrd.2021.318310.668626
- قلمبر دزفولی، مریم، محمد، نقی‌زاده. (۱۳۹۳). طراحی فضای شهری به منظور ارتقاء تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: بلوار بین محله‌ای). هویت شهر، ۱۷ (۸): ۲۴-۱۵.
- Aelbrecht, P. (2016). 'Fourth places': The contemporary public settings for informal social interaction among strangers. Journal of Urban Design, 21(1), 124–152.
- Aelbrecht, P., & Stevens, Q. (2019). Emerging knowledge at the intersection of public space design and social cohesion. In P. Aelbrecht & Q. Stevens (Eds.), Public space design and social cohesion: An international comparison (pp. 318–325). Taylor & Francis Group.
- Aelbrecht, P., Stevens, Q., & Kumar, S. (2021). European public space projects with social cohesion in mind: Symbolic, programmatic and minimalist approaches. European Planning Studies, 1–31.
- Altman, I. (1975) Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, and Crowding. Brooks/Cole, Monterey.
- Bakhtiar, A., Bakhtiar, H., and Bakhtiar, A. (2011). An analysis of Sociopetal urban space and its relationship with citizenship behavior. Applied sociology, 22 (3), 101-114.
- Bennet, S. A., Yiannakoulias, N., Williams, A. M., & Kitchen, P. (2012). Playground accessibility and neighbourhood social interaction among parents. Social Indicators Research, 108(2), 199-213. https://doi.org/10.1007/s11205-012-0062-4
- Bentley, I. (2015) Responsive environments: A manual for designers. Abingdon, Oxfordshire: Architectural Press is an imprint of Routledge.
- Boreham, P., Povey, J., & Tomaszewski, W. (2013). An alternative measure of social wellbeing: Analysing the key conceptual and statistical components of quality of life. Australian Journal of Social Issues, 48(2), 151-172.
- Brown, S. C., & Lombard, J. L. (2014). Neighborhoods and social interaction. In R. Cooper, E. Burton, & C. L. Cooper (Eds.), Wellbeing and the environment: Wellbeing: A complete reference guide (pp29–1 .). Wiley.
- Cabras, I., & Mount, M. P. (2017). How third places foster and shape community cohesion, economic development and social capital: The case of pubs in

1. Micro Climate

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

Identity as an Explanatory Factor for Associations Between More Frequent Formal Religious Participation and Psychological Well-Being. International Journal For The Psychology Of Religion, 17(3), 245-259.
- Greif, M. J., & Nii-Amoo Dodoo, F. (2015). How community physical, structural, and social stressors relate to mental health in the urban slums of Accra, Ghana. Health & Place, 33, 57-66. https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2015.02.002
- Huang, S. L. (2006). A study of outdoor interactional spaces in high-rise housing. Landscape and Urban Planning, 78(3), 193-204.
- Izutsu, T., Tsutsumi, A., Islam, A., Kato, S., Wakai, S., Kurita, H., 2006. Mental health, Quality of life, and nutritional status of adolescents in Dhaka, Bangladesh: comparison betweenan urban slum and a non-slum area. Soc. Sci. Med., 63: pp. 1477–1488.
- Jacobs, J. (1961). The death and life of great American cities. Vintage.
- Jennings, V., & Bamkole, O. (2019). The relationship between social cohesion and urban green space: An avenue for health promotion. International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(3), 452.
- Kalambar Dezfouli, Maryam, Mohammad, Naghizadeh. (2013). Designing urban space in order to promote social interactions (case study: inter-neighborhood boulevard). City Identity, 17(8): 24-15. [In Persian]
- Keyes, C. L. M. (1998). "Social well-being". Social Psychology Quarterly, Vol. 61, No. 2: 121-140.
- Keyes, C. L. M. (2006). Mental health in adolescence: Is America's youth flourishing? American journal of orthopsychiatry, vol. 76, n3, pp. 395- 402.
- Kim, J., & Kaplan, R. (2004). Physical and psychological factors in sense of community: New urbanist Kentlands and nearby Orchard Village. Environment and Behavior340–313 ,(3)36 ,.
- Kuo, F. E., Sullivan, W. C., Coley, R. L., & Brunson, L. (1998). Fertile Ground for Community: Inner-City Neighborhood Common Spaces. American Journal of Community Psychology, 26(6), 823-851.
- Kurniawati, W. (2012). Public space for marginal people. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 36, 476-484.
- Kweon, B., Sullivan, W. C., & Wiley, A. R. (1998). Green Common Spaces and the Social Integration of Inner-City Older Adults. Environment and Behavior, 30(6), 832-858.
- Kyriakidis, C., & Bakogiannis, E. (2018). An evaluation of urban open spaces in Larisa, Greece. European Journal of Engineering and Formal Sciences, 2(1), 66.
- Lang, J. T. (1987). Creating architectural theory: The role of the behavioral sciences in environmental design. Journal of Rural Studies, 55, 71-82. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.07.013
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, M. (1992). Public Space. Cambridge University Press, Cambridge.
- Chidister, M. (1986). The Effect of Context on the Use of Urban Plazas, Landscape Jrnl., 5 no. 2.
- Cicognani, E., Pirini, C.,Keyes, C., Joshanloo, M., Rostami, R.,&Nosratabadi,M. (2008). Social participation, sense of community and social well being: A study on American, Italian and Iranian university students. Social Indicators Research, 89(1), 97–112.
- Dannenberg, Andrew L, Frumkin, Howard, J.Jackson, Richard .(2011). Making healthy places. New York.
- Dines, N., Cattell, V., Gesler, W. M., & Curtis, S. (2006). Public spaces, social relations and well-being in East London (pp. 1-56). Policy Press.
- Efroymson, D., Thanha, T. T. K., & Ha, P. T. (2009). Public Spaces: How They Humanize Cities. Dhaka: HealthBridge-WBB Trust.
- Esgalhado MG, Reis M, Pereira H, Afonso RM. Influence of social support on the psychological well-being and mental health of older adults living in assisted-living residences. International Journal of Developmental and Educational Psychology. 2010; 1(1):267-78.
- Fu, Q. (2018). Communal space and depression: A structural-equation analysis of relational and psycho-spatial pathways. Health & Place, 53, 1-9.
- Fuladi, Shiva, Salaripour, Ali Akbar. (2019). Explanation of the factors affecting the promotion of the level of populism in traditional neighborhoods (case study: Ostadsara, Chelekhane and Pirsera neighborhoods in Rasht). Local Development (Rural-Urban), 12(2), 447-471. [In Persian]
- Javaherpour, Hossam, Hosseini, Seyyed Bagher, Norouzian Maleki, Saeed. (1391). The level of satisfaction of residents of Narmak neighborhood with open spaces and public facilities in the residential environment. Utopia Architecture and Urbanism, 5 (9): 45-59. [In Persian]
- Gehl, J. (2010). Cities for people, Places, 16, pp. 269.
- Gehl, Jan, 1987, Life between Building, New York, MCG.
- Germann-Chiari, C., & Seeland, K. (2004). Are urban green spaces optimally distributed to act as places for social integration? Results of a geographical information system (GIS) approach for urban forestry research. Forest Policy and Economics, 6(1), 3-13.
- Gilmour, H. (2012). Social participation and the health and well-being of Canadian seniors, Health Reports, 23(4):23-32.
- Greenfield, E., & Marks, N. (2007). Religious Social

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]

- Rasidi, M. H., Jamirsah, N., & Said, I. (2012). Urban green space design affects urban residents' social interaction. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 68, 464-480.
- Roe, J., Thompson, C., Aspinall, P., Brewer, M., Duff, E., Miller, D., Mitchell, R., & Clow, A. (2013). Green space and stress: Evidence from cortisol measures in deprived urban communities. International Journal of Environmental Research and Public Health, 10(9), 4086-4103. https://doi.org/10.3390/ijerph10094086
- Ross, C. E., Mirowsky, J., & Pribesh, S. (2002). Disadvantage, disorder, and urban mistrust. City & Community, 1(1), 59-82.
- Rostami Bookani, S. (2013). Exploring the Effect of Changing Public Transit on Users' Behaviour in Saint George's Square. University of Guelph.
- Salehinia, M. and Memarian, G. (2012). Sociopetaloid of architecture space ; Synthesis and synomorphy of humane-physical factors. International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning, 22 (1), 7–19.
- Shabani, Maryam, Sharapour, Mahmoud. (1401). The quality of urban streetscape and its relationship with the amount and type of activity of Tehrani citizens, evaluating the application of Yan Gol's theory. Urban Studies, 12(45): 31-42. [In Persian]
- Shojaei, Delaram, Partovi, Parvin. (2014). Factors affecting the creation and promotion of sociability in public spaces with different scales in Tehran (case example: public spaces of two neighborhoods and one district in the ۷th district of Tehran). Bagh Nazar, 12 (34): 108-93. [In Persian]
- Soltanian, F., Mohammadi, A. (2015). Study of characteristics of urban public open spaces based on social interaction (Case study: Salavatabad's 3-kilometer route). European Online Journal of Natural and Social Sciences, 4 (3): 553-564.
- Sommer R. (1967). Sociofugal Space. The American Journal of Sociology, 72 (6)), 654-660.
- Sugiyama, D., Shirahada, K., & Kosaka, M. (2015). Elements to organize the third place that promotes sustainable relationships in service businesses. Technology in Society, 43, 115-121. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2015.05.013
- Vilar, K., & Cartes, I. (2016). Urban design and social capital in slums. Case study: Moravia's neighborhood, Medellin, 2004-2014. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 216, 56-67. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.12.008
- Whyte, W. H. (1980). The social life of small urban spaces.
- Zakariya, K., Harun, N. Z., & Mansor, M. (2014). Spatial characteristics of urban Square and sociability: A review of the city Square, Melbourne. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 153, 678-688.

sign. Van Nostrand Reinhold.
- Lang, R., Hornburg, S., 2010. What is social capital and why is it so important to public policy? Hous. Policy Debate 9, 1–19.
- Lawson, B. (2001). The language of space. Architectural Press.
- Lennard, S. H. C. L. & H. L. (1993). Urban Space Design and Social Life, Companion to Contemporary Architectural Thought, London & New York, Routledge, pp. 39–43.
- Madanipour, A. (2003). Public and private spaces of the city. In Routledge eBooks. https://doi.org/10.4324/9780203402856
- Mair, C., Diez Roux, D., Morenoff,J., 2010. Neighborhood stressors and social support as predictors of depressive symptoms in the Chicago community adult health study. HealthPlace, 16, 811–819.
- Marcus, C. C., & Francis, C. (1998). People place. Design guidelines for urban open space (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Meagher, B. R., & Marsh, K. L. (2017). Seeking the safety of sociofugal space: Environmental design preferences following social ostracism. Journal of Experimental Social Psychology, 68, 192-199.
- Mehta, V. (2013). The street: a quintessential social public space. Routledge.
- Millington, C. Thompson, C. Rowe, D. Aspinall, P. (2009). Development of the Scottish Walkability Assessment Tool, Health & Place, 15, 474–481.
- Moobela, C., Price, A. D., Mathur, V. N., & Paranagamage, P. (2009). Investigating the physical determinants of social capital and their implications for sustainable urban development. The International Journal of Environmental, Cultural, Economic, and Social Sustainability: Annual Review, 5(2), 255-270.
- Mouratidis, K. (2018). Built environment and social well-being: How does urban form affect social life and personal relationships?. Cities, 74, 7-20.
- Mouratidis, K. (2020). Neighborhood characteristics, neighborhood satisfaction, and well-being: The links with neighborhood deprivation. Land Use Policy, 99, 104886. https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104886
- Naghiloo, F., Falahat, M. S. (2016). The Effect of Environmental Factors on Sociopetality of Urban Spaces. European Online Journal of Natural and Social Sciences, 5 (4), 1111-1129.
- Osmand, H. (1957). Function as basis of psychiatric ward design. New York: Holt Rine hart & Winston.
- Porta, S., & Renne, J. L. (2005). Linking urban design to sustainability: formal indicators of social urban sustainability field research in Perth, Western Australia. URBAN DESIGN International, 10(1), 51-64.
- Project for Public Spaces (2011). Available from: http://www.pps.org

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۶ . پاییز ۱۴۰۳

Urban managment
No.76 Autumn 2024

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-31]